ISBN NO. 978-625-6830-93-6

TARİH, HAFIZA VE PEYZAJIN İZLERİ

Arş. Gör. Seher Simay KUŞOĞLU, Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN

Ankara Üniversitesi, sskusoglu@ankara.edu.tr - 0000-0001-8932-5490

Ankara Üniversitesi, eerdogan@ankara.edu.tr – 0000-0002-4193-629X

ÖZET

Herhangi bir alanda görünür olan doğal, kültürel ve fiziksel tüm bileşenleri içeren peyzaj, sürekli gelişim, değişim ve dönüşüm içinde olan dinamik bir olgudur. Peyzajdaki bu değişim sürekli olup doğanın karmaşık ve spontan işleyişinin insan eylemleri ile etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Peyzaj, her biri kendi dinamik değişimine sahip ve birbiri ile ilişkili, etkileşim içinde bulunan birçok bileşenden oluşmaktadır. Peyzaj bütüncül olarak değerlendirildiğinde alt ölçekteki değişimlerin peyzajın genel görünümü ya da kimliğini değiştirmediği ancak süreç içinde tekrar etmesi durumunda yeni oluşumlar ve dokular, izler ortaya koyduğu izlenmektedir. Ancak bu döngü doğal ve yapay etmenler doğrultusunda peyzajın evrilmesine neden olmaktadır. Hafıza/bellek ise deneyimlerin, bilgi ve verilerin depolanabildiği, hatırlanabildiği bilgi ve sistemlerdir. Böylece geçmiş deneyimleri hatırlatma/hatırlama, tanıma, öğrenme ve bilgiyi kullanma yeteneği sağlayan bir süreç olarak işlev görmektedir. Dolayısı ile hafıza hem geçmiş hem bugün ile ilgili olup bu bağlantıyı sürekli kılmakta, köprü işlevi görmektedir. Peyzajın da eşsiz bir hafızası bulunmaktadır ve bütün farklı dönemlerine ilişkin bilgi ve izleri içermektedir.

Peyzajdaki izler insan ve doğa arasındaki etkileşim doğrultusunda oluşmaktadır. Peyzaj bütünlüğü içinde insan gereksinimleri sonucu ortaya çıkan kullanımlar ve eylemler çeşitli izler oluşturmaktadırlar. Süreç içinde bu izler yok olabilmekte ya da belirginleşebilmektedir. İzler, içinde konumlandığı peyzajın genel özelliklerine, karakterine, ölçek ve niteliğine göre farklılaşmaktadır. Peyzajda izler herhangi bir tarihi olay, arkeolojik alan, güzergâh, açık ve yeşil alan kullanımı ya da yerleşimin izleri olabilmektedir. Burada görünen/algılanan ve algılanamayan peyzaj bileşenleri bir arada yer almakta; farklı dönem ve uygarlıklara ait kullanımları, yaşam pratiklerini, yerleşim kalıntılarını, dokuları, alanları, rotaları bugüne taşıyan kültürel, tarihi alanlar peyzajın izleri olmaları yanında aynı zamanda hafıza mekânlarıdır.

Bu bildiride geçmişe köklenen ve tarihin izlerini taşıyan; hatta yaşam alanlarının içine nüfuz ettiği peyzajın izleri tanımlanacaktır. Daha sonra kültür, tarih, kimlik ve bellek verileri içeren ve ekolojik, arkeolojik, etnografik açıdan hafıza mekanları niteliğindeki bu alan ve izlerin gelecek kuşaklara aktarımının önemi vurgulanarak bu oluşumların sürdürülebilirliklerinin sağlanması için sunum yöntem ve teknikleri irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Peyzaj, Peyzajın İzleri, Tarih, Arkeoloji, Turizm, Hafıza Mekânları, Kalıntı Peyzajlar, Kültürel Peyzajlar, Kültürel Miras Alanları.

GİRİŞ

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

İnsanlar var oluşlarından itibaren çevrede yok edilemez izler bırakmışlardır. Peyzajı oluşturan ve genel görünüm içinde yer alan bu izler farklı dönem ve uygarlıklara ait olup önemli kültür bileşenleri, miras alanları, tarımsal ya da kırsal peyzajlar, ulaşım koridorları, yarı-doğal habitatlar ve kültürel peyzaj alanlarıdır. Peyzajdaki izler, insan ve doğa arasındaki etkileşim ile başlamakta; peyzaj bütünlüğü içinde insan gereksinimleri doğrultusunda tekrar eden kullanımlar çeşitli izler oluşturmaktadırlar. Süreç içinde bu izler kimi zaman yok olurken kimi zaman daha da belirginleşebilmektedir. İzler, peyzajın içinde geçmiş ve tarih ile bağ/ilişki kuran fiziksel varlıklar ve doğal-kültürel oluşumlar olarak tanımlanabilmektedir. Peyzajda izler daima hafıza/bellek değeri olan ve bütünün alt bileşenleri anısal alanlar, peyzaj parçaları, rotalar, kalıntılar gibi oluşumlardır. Bu tür alanların somut ve soyut bileşenleri söz konusu olup tarihi ve kültürel değere sahip, geçmiş ile ilgili, geçmiş yaşamlara tanıklık etmiş alanlardır. Bu izler herhangi bir tarihi peyzaj alanı, açık ve yeşil alan biçimlenmesi, mesire alanı/yeri, arkeolojik sit alanı, yerleşim kalıntısı ya da yapısal izler olabilmekte; niteliğine göre farklı kimlikte peyzaj özellikleri taşımaktadırlar. Burada görünen/algılanabilen ve görünmeyen/algılanamayan peyzaj bileşenleri bir arada yer almaktadır. Kültürel peyzajlar olarak da değerlendirilebilecek bütün alanlar farklı dönem ve uygarlıklara ait yaşam izleri ve kültürel-doğal kalıtlar içerebileceği gibi tek bir döneme ait izler de olabilmektedir.

Peyzajdaki izler doğada var olan ve bugüne ulaşabilmiş geçmiş dönemlere ait kullanımları, yaşam pratiklerini, yani yaşam çevrelerine ait izleri içeren dokular, alanlar, izler ve rotalardır. Bu izler bulundukları coğrafya, konum ve alana ilişkin kimlik, hafıza ve kültürel-tarihi veri içeren alanlar olup ekolojik, kültürel, tarihi, arkeolojik, etnografik nitelikli olabilmektedirler. Bu alanlarda peyzajın transformasyonu izlenirken aynı zamanda tarih, doğa, kültür, arkeoloji içeren somut ve soyut değerleri de deneyimleyemek olasıdır. Farklı dönemlerde kullanım yoğunluğuna göre bazen bu oluşumlar/izler tek katmanlı iken kimi zaman da çok katmanlı olabilmektedir. İzlerin içinde yer aldıkları peyzaj bütününün özelliklerine de bağlı olarak farklı nitelik, kimlik ve enerjileri bulunmaktadır.

Burada peyzajın hafızası, geçmişin kalıntıları, daha önce gerçekleşmiş yaşam, eylem ve aktivitelerin izleri, tarih ve hafıza bir arada bulunmaktadır. Geçmiş kültürlere ait yaşamların izleri kimi zaman tek bir ayak izi, kimi zaman ulaşım güzergahı, bir çizgi, bir doku, bir alan niteliğinde peyzaja çizilmiş ve işlenmiştir. Peyzajda izlerin bazıları birkaç dakika önce oluşmuş bazıları ise asırlar/yüzyıllar hatta milyonlarca yıl öncesinde oluşmuş izlerdir. Bir etkinliğin, bir eylemin, bir sürecin, alışkanlığın, yaşam döngüsünün peyzaja işlenmesidir. Herhangi bir yerleşim dokusunun izi, habitatın bir yerleşime, konuta, yerleşime ya da ‘yer’ e dönüşmesi ile eski olan unutulurken yerine gelen yeni kullanım kalıcı hale dönüşmektedir. Böylece peyzajlar biçim bulmakta, değişip-dönüşmekte, yeniden yapılandırılmakta ya da yeniden yaratılmaktadır. Bu mekânlar ve alanlar geçmişten bugüne gerçekleşen yaşamların bilgilerini içermekte, enerjisini be izlerini taşımaktadır. Peyzajlar geçmişe köklenen, geçmiş yaşamların ruhunu taşıyan, yaşamların içine nüfuz ettiği; duyusal ve anısal değere sahip alanlardır (Görsel 1).

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

Görsel 1: Tarih, hafıza ve peyzajın izleri, Anonim, 2024a

PEYZAJIN İZLERİ

Yerleşmelerin biçim bulduğu, içinde yaşanılan her alan ve mekân geçmişin ve bugünün izlerini geleceğe yansıtma aracı olarak işlev görmektedir. Sürekli değişen ve dönüşen, dinamik bir yapıya sahip olan peyzaj, doğal ve kültürel katmanların yanı sıra içinde bitki, hayvan ve insan varlığının da katman oluşturduğu bir olgudur. Peyzajın yapısı ve karakteri doğal oluşumlar ve insan etkisi ile gerçekleşmektedir.

Toplumlar ve insanlar, öncelikle temel gereksinimlerinin karşılanması daha sonra da konfor alanlarının oluşturulması amacı ile içinde yer aldıkları çevreleri değiştirmiş, tasarlamış ve dönüştürmüştür. Gerek yerleşmek, barınma alanı oluşturmak gerek güncel yaşamın gerektirdiği eylemler için ve sosyal kültürel aktivitelerde bulunmak amacı ile peyzajın doğal yapısına müdahalede bulunarak üretim ve yapı alanları oluşturmuştur. Üretim amaçlı olarak gerçekleştirilen tarımsal etkinlikler kültürel peyzaj alanları oluşumunu sağlarken doğal özelliklerini yitirmiş, peyzajın işleyişinde değişikliklere neden olmuştur. Yapılanma faaliyetleri için kullanılan araziler de özgün formunu kaybederek kentsel dokuları oluşturmuştur.

Her uygarlık kendi özgün yaşam biçimini yansıtan yapı tür ve biçim özelliklerini kullanarak kentsel dokular oluşturarak kendi kültürlerini ve yaşam izlerini hem yapısal olarak hem de açık alanlarda kendilerinden sonra gelen uygarlıklara aktarmıştır. Gündelik hayatın gözlemlenmesi açısından kent işlevsel bir alan sunmaktadır. Peyzajın birçok farklı katmandan oluşan doğal özellikleri yanında barındırdığı birçok farklı kültürel katman da bu şekilde oluşum göstermiştir. Her toplumun geleneksel ve kültürel yapısı aynı zamanda yapı, yapı grupları ve yakın çevre ilişkileri yerleşim dokuları aracılığı ile aktarılmıştır. Farklı kültürel ve geleneksel yaşam biçimleri, insanların oluşturdukları mekânın gerek yapı boyutunda özgün olmasını gerek kentsel doku içindeki işleyişi, demografik, sosyal, kültürel yapıyı yansıtan kültürel alanları

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

miras olarak aktaran izlerin yapı ve yakın çevreleri, kentsel mekânlar, açık ve yeşil alanlar üzerinden okunmasını mümkün kılmaktadır.

Ingold'a göre (2000), peyzajın zamansal bir boyutu olduğu ve antropojenik faaliyetler ile yakından bağlantılı olması göz ardı edilemeyecek bir olgudur. Benzer şekilde Avrupa Konseyi'nin raporuna göre (2000) de peyzajın sadece kültürel, insan yapısı ya da doğal unsurları ile değil, bunların tümü ve birbirleri ile ilişkilerinin ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Peyzajın analizinin doğru yapılabilmesi için alanın geçmişine ilişkin bilgilerin de değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Peyzaj arkeolojisi ve peyzaj tarihi gibi yaklaşımların bu kapsamda yönlendirilmesi, arkeolojik ve tarihi verilerin de planlama ve tasarım sürecine dâhil edilmesi, kentlerin bellek/hafıza ve doğal-kültürel miras değerlerinin korunması, geliştirilmesi, aktarılması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bir etken olmaktadır (Görsel 2).

Görsel 2: Tarih, hafıza ve peyzajın izleri, Anonymous, 2024a

Uygarlıkların tasarladığı ve inşa ettiği yapılı çevreyi doğal çevreden ayrı değerlendirmek katmanların kendi işleyişleri hakkında bilgi sahibi olmak amacı ile yararlı olmaktadır. Ancak yapı ve yapı gruplarının da içinde yer aldığı doğal çevreden bağımsız değerlendirilmesi mümkün değildir (Adams 2019). İklim, bitki örtüsü, güneşlenme süresi gibi birçok farklı doğal bileşeni tasarım sürecine dâhil eden mimari tasarım, doğal peyzaj ögeleri ile birlikte değerlendirilmelidir. İçinde yer aldığı coğrafyanın doğal peyzaj özelliklerine ve sosyo-kültürel yapısına göre biçimlenen yapılar/binalar form, biçim, materyal, mekân kurguları gibi özellikleri ile bulunduğu yer ve insanların yaşayış biçimleri hakkında fikir vermektedir (Görsel 3).

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

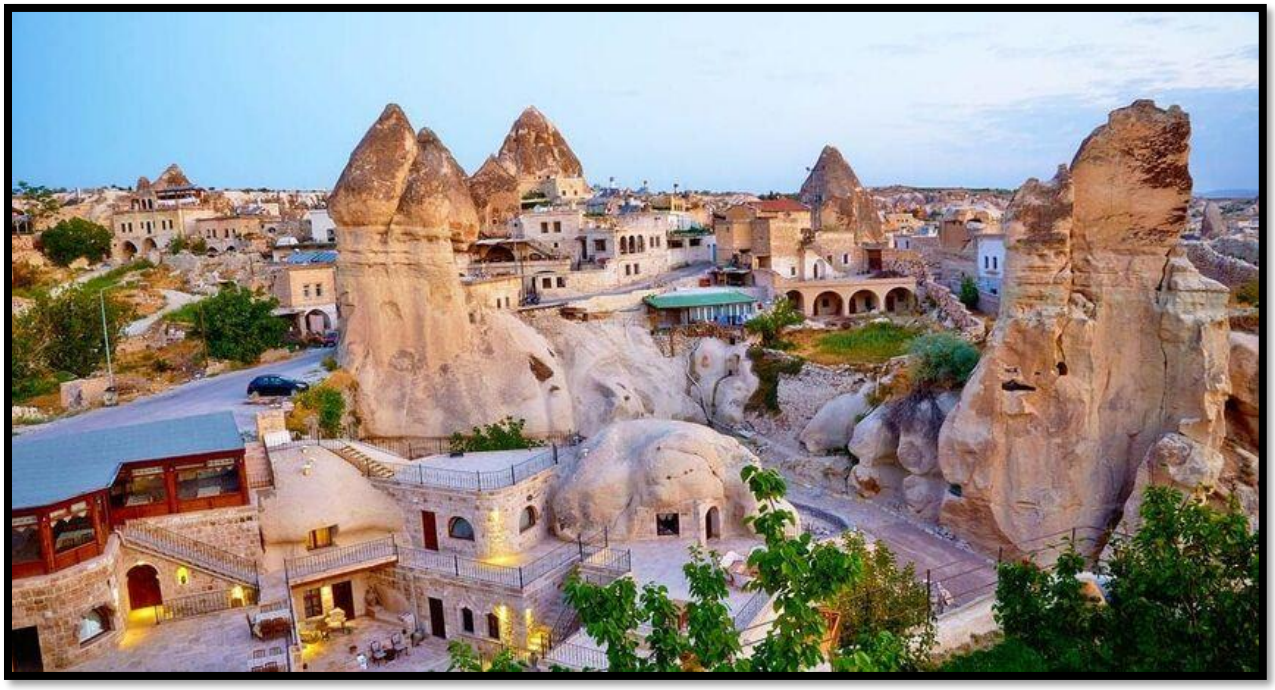

Görsel 3: Tarih, hafıza ve peyzajın izleri, Anonim, 2024b

Toplumların sosyo-kültürel yapısı ile birlikte yapılara ve yakın çevrelerine yükledikleri anlam, mimari biçimlenme, yapı formları, kullanılan yapı gereci peyzaj bütünü ve kültürel miras alanlarını oluştururken süreç içinde bu oluşumlar peyzajın izlerine dönüşmektedir. Mimari tasarımda kullanılan malzemeler içinde yer aldıkları coğrafyanın özgün doğal peyzaj bileşenlerinden olup her bir coğrafyada bulunun farklı materyaller ile o bölgenin insanının yaşayış biçimine, kültürüne, geleneklerine göre tasarlanan yapılar özgün kimlik taşımakta ve kültürel mirasın bir bileşeni olarak algılanmaktadır. Her toplum yapılar ve yakın çevre ilişkileri ile kendi kültürlerini birer iz olarak peyzajda bırakmaktadırlar.

İnsanların yapılar ve yakın çevreleri ile kurdukları ilişki, peyzajı okuma ve kullanma biçimlerini yansıtan izler olarak da yorumlanabilmektedir. Peyzajın sürekli değişen ve dönüşen dinamik yapısı doğal süreçlerin yanı sıra o peyzajın kullanıcılarının peyzajı nasıl algıladığı ve nasıl kullandığı ile de doğrudan ilişkilidir. Bugün peyzajdaki değişimler, kültürel peyzajların karakteristik özelliği olan çeşitlilik, tutarlılık ve özgün kimlik kaybına neden olduğu için bir tehdit olarak görülmektedir. Değişimin kaynağı peyzajın kendi yapısında da var olan dinamizmdir. Ancak peyzajların kültürel miras, özgün kimlik değerlerinin de korunması gerekmektedir. Peyzajın sunduğu izler tespit edilip, doğru koruma ve kullanım kararları ile kültürel mirasın, özgün kimlik değerlerinin ve geçmiş sosyo-kültürel yapının korunması da mümkündür (Görsel 4).

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

Görsel 4: Tarih, hafıza ve peyzajın izleri, Anonim, 2024c

Gerek doğal ya da kırsal gerekse kentsel alanlarda peyzajın izleri, somut ve soyut izler olarak okunabilmektedir. Somut izler kapsamında bakıldığında kentin fiziksel durumu ve taşıdığı izler; kentlerin planları, yerleşim dokuları, mimari yapı kültürü ve tek yapı ölçeklerinde görülebilmektedir. Kentlerin soyut izler kapsamında okunmasında da kentin barındırdığı 'mekan'ı 'yer' yapan sosyal, kültürel, ekonomik, dini, siyasi birçok soyut oluşumun geçmişten bugüne süregelen yansımaları izlenebilmektedir. Martindale'e göre (2005), kent, bir mekân olmanın yanı sıra aynı zamanda sosyo-psikolojik bir ortamdır. Kentlerde yaşayan insanlar, tarih boyunca farklı gelenek ve görenekler ile yaşam sürmüşler ve bu farklılıkları kent içinde farklı zaman ve mekânlarda yapı/yapı grupları ve yakın çevrelerinde yansıtmışlardır.

Kentlerin kültürel miras alanlarının korunması da birçok farklı inanışa, kültüre sahip olan insanların yaşam biçimleri ile kente bıraktıkları izlerin saptanarak fiziksel değişimlere entegre olması, kimi durumda ön planda algılanan kimi zaman ise kaybolmaya yüz tutan değerlerin korunması ve kullanılması ile sürdürülebilirliğinin sağlanması mümkün olabilmektedir.

Kent, toplumsal ve kültürel bir öze sahiptir. Kentten söz etmek, doğrudan belirli kültürel bir yaşam ve yaşam alanından ve bir kültür kalıbından söz etmek demektir (Alver 2017). Daima kültür ile birlikte anılan kent, kültürü içeren mekân olarak tanımlanmaktadır. "*Kent bir yapılar yığınından çok birbiriyle ilişkili ve sürekli etkileşim içinde olan bir işlevler kompleksidir; tek başına bir güç yoğunlaşması değildir, aynı zamanda bir kültür kutuplaşmasıdır*" (Mumford 2007; Alver 2017).

Peyzajın izlerini kimi zaman doğal bir alanda kimi zaman kırsal bir alanda ya da kentsel bir alanda bulmak olasıdır. Bu izler her yerde, her mekândadır. Bazen çok belirgin iken bazen de çok silik ve zor algılanabilir durumdadır. Nerede bulunursa bulunsun peyzajın izleri anısal, duyusal ve aynı zamanda fiziksel/maddi değere sahip hafıza alanları olup evrensel ya da ulusal

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

ölçekte değere sahip alanlardır. Bir ticaret yolu/güzergâhı, arkeolojik sit alanı, endüstriyel peyzaj alanı kalıntısı, önemli bir savaş alanı, bir yöreye kimlik kazandıran mekânsal ya da yapısal kullanımlar ve yapı bileşenleri olabileceği gibi doğal kalıntı peyzajlar ya da kalıntı ormanları gibi çok farklı nitelikte alanlar, mekânlar, odak noktaları olabilmektedir.

Kimlik, hafıza ve ruh; kentlerin tanımlanmasında ve okunmasında belirleyicidir. Kent bir hafıza-mekân olarak insanların somut ve soyut faaliyetlerinin tümünün kaydını tutmakta, izlerini taşımaktadır. Kenti var eden mekanlar; yollar, sokaklar, anıtlar, köprüler ya da kent yaşantısını imgeleyen travmalar, türküler, zaferler, yenilgiler, "*bazen düz bazen de metaforik anlamlarıyla bir kentin hafızasını sürekli canlı ve diri tutacak olan hatırlıtıcılar olarak işlev görmektedir. Böylelikle kentler, canlı ve sürekli diri kalabilecek bir hafızaya kavuşarak, kendilerine özgü bir kent kimliğini, kişiliğini, benliğini ve karakterini sergileme olanağını bulmuş olurlar*" (Sam ve Sam 2012).

Sosyo-kültürel, fiziki, ekonomik, politik ve teknolojik dinamikler Dünya'yı değiştirirken, bu değişimin yansıdığı en önemli bileşenleri kentlerdir. Kentlerin farklı bağlamsal katmanlardan oluştuğunu ve bu katmanların üst üste eklenerek, yan yana gelerek, hatta bazen iç içe geçerek özgün formlarını temellendirdiğini söylemek mümkündür. Bu dinamiklerin etkileşimi sadece kentleri değil gündelik yaşamı da hızla değiştirip dönüştürmekte, bunun sonucunda yeni bir kentsel mekân ve yeni mekânsal pratikler ortaya çıkmaktadır. Devam eden yeniden yapılanma ve değişim sürecinde kent ve mimarlık arasındaki etkileşimsel ilişki dramatik bir biçim almaktadır. Turgut'a göre (2021) bu süreçte yeniden üretilen mekânlar; zamansal ve mekânsal tabakalaşmayı/katmanlaşmayı oluşturmakta ve bu zaman-mekân birikimi, kentsel değişim analizi sürecinde incelenmesi ve açıklanması gereken temel bir olgu haline gelmektedir. Farklı katmanların birbirine karışarak bir arada var oluşu ile kentsel bağlamda her türlü küresel ve bölgesel dinamiğin izlerini barındıran katmanların aynı anda ve aynı mekânsal seviyelerde varlığını ifade etmektedir. Sınırları belirsiz, ayrışmak yerine birleşip kolektif olarak varlığını sürdüren bu katmanlar, etkilendikleri dinamiklerin ve dönüşüm süreçlerinin izlerini koruyarak, bu izleri mekânın ve gündelik yaşamın bugününe ve geleceğine taşımaktadır (Turgut 2021). (Görsel 5).

ISBN NO. 978-625-6830-93-6

Görsel 5: Tarih, hafıza ve peyzajın izleri, Anonim, 2024d

Bu kapsamda kentsel peyzajlar özellikle farklı dönemlere ait algılanabilen ya da algılanamayan birçok ize sahiptir. Bu izler daha çok yerleşim katmanları ve mimari bileşenler iken kimi zaman da kalıntı peyzajlar olarak kentsel fiziksel çevrede yer almaktadır.

Peyzajın izlerinden biri olan kalıntı doğal alanlar ise yerel flora ve faunanın bozulmadığı; kentsel gelişim, tarım, kirlilik gibi durumlardan etkilenmeden bugüne ulaşabilmiş alanlardır. Habitat olarak da nitelendirilebilecek bu alanlar ne kadar az bozulmuşsa o kadar kalıntı habitat niteliğinde olup peyzajın bozunuma uğramadığı ve doğal kimliğini koruduğu bir döneme ilişkin izler taşımaktadır. Bu tür alanlar aynı zamanda ekolojik ve biyolojik olarak aktif alanlar olup biyolojik çeşitliliğini koruyan ve süreç içinde abiyotik bileşenlerini çoğaltabilen alanlardır. İnsanlar tarafından da bozunuma uğratılmamış; karakteristik özellikte, doğal habitatlarını korumuş ve korunması gereken alanlardır. Bu habitatlar yaban yaşam ve döngüsünü koruyabilmiş, geçmiş dönemlere ait peyzajların kalıntıları olarak peyzajın izleridir. Bu izlerin ve alanların korunması yaşamsal öneme sahiptir.

Arkeolojik ya da tarihi peyzajlar da geçmiş dönemlerin incelenmesi söz konusudur çünkü peyzajın kendisi belirli bir zaman diliminde gerçekleşen olayların sürekli olarak birbirini takip etmesi sonucu ortaya çıkan değişim ve dönüşüm doğrultusunda oluşmuştur (Zarina 2013).

SONUÇ

İzler içinde konumlandığı peyzajın genel özelliklerine, karakterine, ölçek ve niteliğine göre özgün kimliğini en iyi temsil edecek biçimde sunumlarının sağlanması gereken alanlardır. Bu noktada hafıza mekânı, yer, bellek kavramları yanında değerlerin ve izlerin yerinde korunmaları, doğru ve etkili biçimde sunumları önemlidir. Böylece '**genius loci**' olarak da tanımlanan '**yerin ruhu**' böylece yaşatılmış ve sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır. Her izin ve kültür kalıtının geçmişe ilişkin bir hikâyesi, aktardığı bir mesaj ve anısal değeri

bulunmaktadır. Peyzajda bulunan geçmiş dönem izlerinin kültürel miras alanları olarak toplumsal katkısı da göz önünde bulundurularak sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Sürdürülebilirliklerinin sağlanması için de en önemli nokta doğru koruma ve rehabilitasyon yaklaşımları yanında etkin sunum yöntemlerinin de kullanılmasıdır.

Peyzajın izleri bulunduktan, belirlendikten ve tanımlandıktan sonra gerekli etüd analiz çalışmaları gerçekleştirilip, alana özel sorun ve olanaklar kapsamında özgün yaklaşımlar ile sunumları sağlanmalıdır. Bu aynı zamanda bir rehabilitasyon ve restorasyon çalışması olup özgün izlerin çağdaş bir yorum ile öncelikle doğru tanımlanması ve korunarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Korunacak alan bir kalıntı peyzaj alanı ise bu olgu daha da önemli olmaktadır. Kalıntı doğal alanlar genellikle ekolojik restorasyon çalışmalarına örnek oluşturan ve temel alınan referans ekosistemler olarak değerlendirilmelidir.

Peyzajın izlerinin korunması ve sunumunda yaratıcı olmak önemlidir. Özgün, alana özel rehabilitasyon yaklaşımları ile sunum tekniklerinin kullanımı peyzajın zenginliğini artırırken belgesel değere sahip bu tür alanların etkin korunmasını da beraberinde getirecektir. Bu tür alanlar aynı zamanda habitat olarak da işlev gören biyolojik çeşitliliğini koruyan ve ekolojik anlamda yaşayan ve üreten alanlar olup ekolojik restorasyon çalışmalarının da gerçekleştirilmesi gereken ve korunmaları yaşamsal öneme sahip alanlardır. Bu anlamda peyzajın dinamik yapısı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Peyzajdaki izler/peyzajın izleri aslında çoğu zaman doğa düzeni üzerinde insanın bıraktığı izler olarak da nitelenebilmektedir. İnsan ve toplumların doğal çevrede yaşadıkları deneyimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Peyzaj deneyimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Peyzaj birçok geçmiş uygarlık ve kültür tarafından deneyimlenirken birçok iz oluşmuştur. Peyzaj milyonlarca yıl boyunca sürekli kullanılmış, içinde barınılmış, devinilmiş; tüm uygarlık ve dönemler tarafından kullanılmıştır. Geçmiş yaşamlara ait birçok iz bilinçli ya da bilinçsiz izleyen süreçlerde kullanılmış daha sonra unutulmuştur. Bazı izler ise sürekli kullanılmış daha sonra unutulmuştur. Bazı izler sürekli kullanılmış ve daima varlığını korumuştur. Dolayısı ile bazı izler tamamen silinip unutulurken bazıları ise sürekliliğini korumuştur. Peyzajdaki bu izler belgesel değer taşıyan tarihin duyumsandığı ve deneyimlendiği, hikâyesi olan hafıza mekânlarıdır. Özellikle yerleşimsel ve kültürel sürekliliğin izlendiği Anadolu topraklarındaki çok katmanlılık ve birçok uygarlığın izleri kültürel miras alanları olarak mutlaka korunması gereken doku ve izlerdir. Tarihi, kültürel, doğal, etnografik değerlerin sürdürülebilirliği için çok farklı dönem ve uygarlıklara ilişkin izlerin bir arada korunması, özgün bir biçimde sunumu sağlanmaktadır.

Peyzaj ve izler sadece görünen değil bir görme/algılama biçimidir. Bugüne ulaşan izler sorgulanmalı, sorular sorulmalı ve korunmalıdır.

KAYNAKÇA

Adams, W. H. 2019. Landscape Archaeology, Landscape History, and the American Farmstead. Historical Archaeology on Southern Plantations and Farms, 24(1), 92-101.

Alver, K. 2017. Kent Sosyolojisi: Kent İmgesi. Çizgi Kitabevi, 413, Konya.

Alver, K. 2017. Kent Sosyolojisi: Şehrin Serüveni. Çizgi Kitabevi, 413, Konya.

Anonim. 2024a. Web Sitesi: https://www.sanliurfakentkonseyi.org.tr/icerik/13/sanliurfa-tarihi-gecmisten-gunumuze-sanliurfa, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Anonim. 2024b. Web Sitesi: https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/ayasuluk-tepesi-ve-st-jean-aniti-kazisi, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Anonim. 2024c. Web Sitesi: https://www.yazarhaber.com.tr/turkiyenin-gezilecek-gorulecek-yerleri-nerelerdir-kapadokya-nerededir, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Anonim. 2024d. Web Sitesi: https://bosnahersek.info/haberler/mostar-koprusu/, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Anonymous. 2024a. Web Sitesi: https://www.alifart.com/massimino-baseggio-1737-1813-273492/, Erişim Tarihi: 12.03.2024.

Ingold, T. 2000. The Perception of the Environment: Essays on livelihood, dwelling and skill, London; New York (Routledge).

Karro, K. Mägi, M. Palang, H. 2014. Studying Past Landscapes: Lived, Reconstructed and Animated. 8(1), 5-17.

Martindale, D. 2005. Şehir Kuramı, İz Yayınevi, İstanbul.

Mumford, L. 2007. Tarih Boyunca Kent. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sam, R. Sam, N. 2012. Bir Kente Bakmak, Bir Kenti Görmek. Ezgi Kitabevi, Bursa.

Turgut, H. 2021. Istanbul: The city as an urban palimpsest. Cities, 112, İstanbul.

Zarina, A. 2013. Path dependence and landscape: initial conditions, contingency and sequences of events in Latgale, Latvia. Geografiska Annaler: Series B, Human Geography, 95(4), 355–373.